

Imanov Baxtiyor Berdiyevich

Termiz davlat pedagogika instituti,
 texnologiya va geografiya kafedrası
 dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi
baxtiyar1957Imanov@mail.com

Qulmamatova Xurshida Abduxamidovna

Termiz davlat pedagogika instituti
 o'qituvchisi, pedagogika fanlari bo'yicha
 falsafa doktori (PhD)
Khurshida1977Kulmamatova@gmail.com

TEKNOLOGIYA FANI DARS VA DARSDAN TASHQARI MASHG'ULOTLARIDA AMALIY TOPSHIRIQLAR BAJARISHNI TEXNIK KREATIV RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya. Ushbu maqolada texnologiya fani mavzularini o'quvchilarga qiziqarli va sifatli o'qitishda amaliy topshiriqlardan samarali foydalanish tushintirilgan. Shuningdek, o'quvchilarni texnologiya faniga bo'lgan qiziqishni oshirish, layoqati, yangi g'oyalari, ijodiy fikrlashi, mustaqil ishlarni bajara olishida dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarda amaliy topshiriqlar bajarish ko'nikmalarini rivojlantirishning ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: amaliy, topshiriq, kreativ, loyiha, qiziqish, pedagogik, psixologik, dars, to'garak, mustaqil ta'lim, vosita, jihozlar, texnika, tushuncha.

ТЕХНИЧЕСКОЕ КРЕАТИВНОЕ РАЗВИТИЕ ВЫПОЛНЕНИЯ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАДАНИЙ НА УРОКАХ И ВНЕКЛАССНЫХ ЗАНЯТИЯХ ПО ТЕХНИКЕ

Аннотация. В данной статье рассматривается эффективное использование практических заданий при обучении учащихся технологиям в интересной и качественной форме. Также подчеркивается важность развития практических навыков на уроках и во внеклассной работе для повышения интереса учащихся к технологиям, их компетентности, новых идей, творческого мышления и способности к самостоятельной работе.

Ключевые слова: практический, задание, креатив, проект, интерес, педагогический, психологический, урок, кружок, самостоятельное обучение, инструмент, оборудование, методика, концепция.

TECHNICAL CREATIVE DEVELOPMENT OF PRACTICAL TASKS IN TECHNOLOGY LESSONS AND EXTRACURRICULAR ACTIVITIES

Abstract. This article explains the effective use of practical tasks in teaching technology subjects to students in an interesting and high-quality way. It also highlights the importance of developing practical task skills in lessons and extracurricular activities to increase students' interest in technology, their competence, new ideas, creative thinking, and ability to perform independent work.

Keywords: practical, task, creative, project, interest, pedagogical, psychological, lesson, circle, independent learning, tool, equipment, technique, concept.

Kirish. Hozir kunda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning tashabbuslari bilan qabul qilingan qaror va Farmonlariga ko'ra umumiy o'rta ta'lim maktablarida 64 xil kasb-hunarlar fan to'garaklari tashkil etildi. Mamlakatimizda xorijiy tillar va kasb-hunar ta'limi tizimini rivojlantirish maqsadida samarali ishlar amalga oshirildi. Jumladan, tuman va mahallalarning xususiyatlaridan kelib chiqib, maktablarning o'zida o'quvchilarga turli xil kasb-hunarlar o'rgatilmoqda. Mahalliy davlat hokimiyatlari tomonidan tanlab olingan 2000 dan ortiq umumiy o'rta ta'lim maktablarida kasb-hunarlar ta'limi o'quv ustaxonalari tashkil etildi, jihozlandi va zarur buyumlar bilan ta'minlandi. Unga yoshlarning etakchilari, ishbilarmonlari va texnologiya fan o'qituvchilari jalb qilindi.

Bugungi kunda ta'lim olayotgan yoshlar mustaqil yurtimizning kelajagi hisoblanadi. Ularni har tomonlama etuk insonlar qilib tayyorlash, texnik kreativligini rivojlantirish ta'lim-tarbiya muassasalarining asosiy vazifalaridan biridir. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni o'quvchilarga o'rgatish jarayonida qiziqarli mashg'ulotlarni tashkil etish, mashg'ulotlarni o'tkazishda yangi pedagogik va axborot iqtisodiyotini qo'llash o'quv uslubiy ta'minot muammolariga qaratilgan bir necha yangiliklarni amalga oshirilmog'i lozim. Shu jumladan, amaliy mashg'ulotlar uchun uslubiy qo'llanmalarni takomillashtirish hamda ularning o'quv-tarbiya jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalar asosida tadbiq etish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Tahlil va natija. Bugungi kunda jahon bozorida tabiiy mahsulotlarga bo'lgan talablar juda ko'p. Shu bois Respublikamizda mahalliy tabiiy xomashyodan ishlab chiqariladigan tikuvchilik mahsulotlari hajmini ko'paytirish, kiyim strukturasini yanada takomillashtirish, sifatini yaxshilash, raqobatbardosh va xaridorgir mahsulotlarni ishlab chiqarish samaradorligini oshirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Bu vazifani amalga oshirish uchun mamlakatimizning engil sanoat bazalarini yaratish yangi texnika va ilg'or texnologiyani joriy etish, yangi majmuadagi mexanizasiyalashtirilgan jarayonlarni qo'llash, yangi materiallardan foydalanish zarur. Shu bilan birga texnologik jarayonlarni avtomatlashtirish hamda ish o'rinlarini yaratish uchun yangi kichik korxonalar barpo etish ishlarini yo'lga qoyish dolzarb muammolarni hal qilishda talab qilinadi. Tayyor mahsulotlarini yuqori sifatli va ishlab chiqarish jihatidan samarali bo'lishi uchun unga loyihalash va tinimsiz ishlash zamin yaratish lozim. Bunday jarayonlar badiiy konstruktorlik va texnik vazifalarning echimini o'z ichiga qamrab oladi. Etakchi tarmoqlar tajribasidan ma'lumki, avtomatlashtirilgan loyihalash tizimlarini yaratish va amaliyotda qo'llash jarayoni takomillashtirishning taraqqiyoti va perspektiv asosi hisoblanadi.

Ta'lim metodlari muayyan pedagogik jarayonda ko'zda tutilgan maqsadlarga erishish uchun bajarish lozim bo'lgan vazifalarni amalga oshirish uchun qo'llaniladi. Texnologiya darsi va darsdan tashqari mashg'ulotlar turli xil ish usullari va ta'lim shakllaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bu ishlarni amalga oshirishning shakllangan, amaliyotda qo'llanilgan har xil usullar va shakllar asosida ko'plab ta'lim metodlari bu jarayonlarda foydalaniladi. Shuningdek, buyumlar tayyorlash uchun amaliy topshiriqlarni dars jarayonida qo'llash orqali texnik kreativlikni rivojlantirish orqali samarali natijalarga erishiladi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 9-sinf o'quvchilariga texnologiya fani ikki yo'nalishda: texnologiya va dizayn hamda servis xizmati bo'yicha o'qitiladi. Ushbu o'quv darsligida yillik o'quv taqvim rejasiga bo'yicha mavzular ajratilgan. Bularga: "milliy hunarmandchilik mahsulotlarini tayyorlash texnologiyasi, ishlab chiqarish va ro'zg'orshunoslik asoslari, elektronika asoslari, ijodiy loyiha tayyorlash texnologiyalari va kasb tanlashga yo'llash" deb nomlangan boblar kiritilgan.

9-sinf o'quvchilariga umumiy darslar texnologiya fanidan yillik taqvim rejasiga ko'ra 34 soat bo'lib, haftalik yuklama bo'yicha esa 1 soatdan o'tiladi. Texnologiya fanidagi mavzularni umumta'lim maktabining moddiy-texnik bazasidan foydalangan holda samarali va maqsadli o'rgatish talab etiladi.

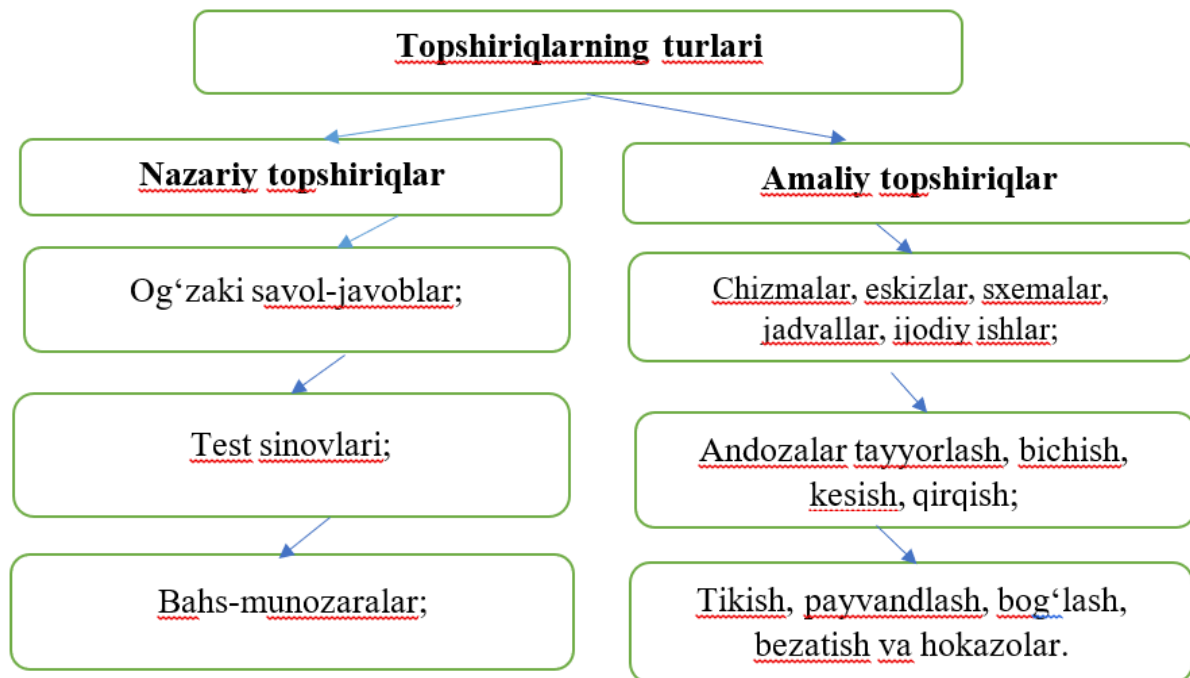
O'quvchilarga bichish-tikish turlaridan ijodiy loyihalarni tayyorlash texnologiyalarini, milliy hunarmandchilik turlarini va turli xildagi kasblarni tanlash bo'yicha yo'llanmalar berishda texnologiya fani o'qituvchilari hamda ishlab chiqarish ta'lim ustalarining o'rni muhim hisoblanadi. Tarqatma materiallar, har xil chizmalar, sxemalar, o'quv vositalari, ko'rgazmali qurollar, buyumlarning chizma va andozalarini turlaridan mavzuga mos tanlash, aynan darsni qiziqarli, shu bilan birga sifatli tashkil etishda alohida o'ringa ega.

Amaliy topshiriqlarni tanlash mezonlarini ishlab chiqish uchun o'qituvchilardan pedagogik mahorat, yetarli tajriba va o'quvchilarni faniga qiziqtirish kompetensiyalari talab etiladi. Metallarga, gazlamalarga, yog'ochlarga shu bilan bir qatorda, turli xildagi uy-ro'zg'or buyumlariga alohida ishlov berish jarayonlari orqali stanoklar, tikuv mashinalaridan foydalaniladi. Texnologiya fanidan 9-sinf o'quv rejasida berilgan mavzular asosida o'quvchilarga bilimlarini mukammal egallashi uchun amaliy topshiriqlardan foydalaniladi.

Texnikalardan (stanoklar, tikuv mashinalar, dazmollar, issiqlik pechlari va hokazolardan) unumli foydalanib ijodkorlik ishlari bo'yicha har xil buyumlar hamda jihozlar tayyorlash texnologiyasi o'quvchilarga o'rgatiladi. Bunday paytda fan o'qituvchisi dars o'tishi davomida turli usuldagi nazorat ishlari va topshiriqlarni o'quvchilarga vazifa qilib beradi.

Ammo hozirgi vaqtda texnologiya fani darslarining amaliy mashg'ulotlarida o'quvchilar texnikalardan foydalanib, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ko'nikmalarni shakllantirishda faoliyat olib borayotgan o'qituvchilarning tayyorgarligi metodik jihatdan talab darajada emasligi kuzatildi. Umumta'lim maktablarining ayrim o'quv ustaxonalarini moddiy-texnika bazasidagi ko'pgina tikuv mashinalari, o'quv vositalari, stanoklar, shuning bilan birga kompyuter uskunalari yetarli emasligi, eskirganligini ko'rishimiz mumkin.

Texnologiya darslarida foydalaniladigan topshiriqlar 1-rasmda berilgan bo'lib, bular ikki turga bo'linadi:

1-rasm. Texnologiya fanidan topshiriqlarning turlari.

Texnologiya fanidan 9-sinfning o'quvchi qizlarga "Servis xizmati" yo'nalishi uchun o'tiladigan darslarning mavzusiga ko'ra amaliy topshiriqlarni bajarishning farqli tomonlari mavjud. Texnologik operatsiyalardan olib boriladigan darslarda andozalar tayyorlash, gazlamalarni bichish, buyumlarning chizmalarini chizish hamda alohida tikish ishlari va pardozlash, shu bilan bir qatorda, asosiy dazmollash ishlari bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Bunda o'quvchi qizlar har bir vazifani bajarishlari uchun ularga amaliy topshiriqlar beriladi.

Texnologiya fani o'qituvchisi yuqori bilim salohiyatiga ega bo'lishi, keng fikrlay olishi, shuningdek, o'z kasbi va mutaxassislik fanini chuqur bilishi lozim.

Fan o'qituvchisiga qo'yiladigan bir qancha talablar mavjud, ularga asosan quyidagilar kiradi:

- kasb mahoratini chuqur egallaganligi;
- inson omilini ta'minlovchi, o'quv va tarbiyalar jarayonida shaxsiy fazilatlarni shakllantirib olganligi;
- kasb mahorati orqali texnik vositalardan samarali va unumli foydalanishga egaligi;
- namunaviy amaliy topshiriqlar tayyorlab mashg'ulotlarda bevosita o'quvchilarga bajarishni o'rgata olishi;
- o'quvchilarni turli xil kasb va hunarlarga qiziqtirishi hamda yo'naltirishi;
- o'quvchilarning bilimlarini adolatli, xolisona baholay olishi va nazorat qila olishi.

Texnologiya fanidan 9-sinfning o'quv taqvim rejasiga ko'ra amaliy topshiriqlarni quyidagi mavzular uchun tayyorlash mumkin:

1. Ayollar shimini bichish va tikish.
2. Burmali yostiqlar tikish texnologiyasi.
3. To'qishning murakkab usullari va hokazolar.
4. Ko'ylakni zamonaviy uslubda bichish va tikish.
5. Dizayn va modellashtirish.
6. Karving san'ati.

Yuqorida qayd etilgan mavzulardan foydalangan holda o'quvchilarga amaliy topshiriqlar bajarish ko'nikmalarini rivojlantirish metodlarini ishlab chiqishimiz zarur. Metod, shakl hamda vositalardan unumli foydalanagan holda biz o'tiladigan amaliy darslarning rejasini aniqlashirib, shu bilan ilmiy-tadqiqot ishidan ko'zlangan maqsadimizga erishishimiz lozim.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, texnologiya fanini 9-sinf o'quvchilariga o'qitishda amaliy topshiriqlarni bajarish usullarini o'rgatish nafaqat texnologik bilimlarni o'zlashtirishda, balki ularni real hayotdagi buyumlarni tayyorlashda ham muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Bu jarayonda o'quvchilarning fikrlashi, ko'nikmalar shakllanishida tezkor qarorlar qabul qilishni, o'zaro hamkorlikda ishlashni, texnik kreativlikni va innovatsion yondashuvlarni rivojlantirishga yordam beradi. O'qituvchilar dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarda amaliy topshiriqlarni samarali tashkil qilish orqali o'quvchilarning texnologiyaga bo'lgan qiziqishini oshirishi va ularni kelajakdagi muvaffaqiyatli yutuqlarga tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning "Beshta muhim tashabbusi". Toshkent, "Xalq so'zi" gazetasi 21 mart 2019 yil. №55 (7285) 1-bet.
2. R.M.Sarsenbayeva "Mehnat ta'limi negizida o'quv-tarbiyaviy tadbirlar o'tkazishning ilmiy-metodik asoslari". Avtoref.dis. ...ped. fan. nom.-T.:2004. -20 b.
3. O.O.To'hirov "Texnologiya fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar moduli bo'yicha" O'quv-uslubiy majmua. Toshkent. 2018 yil.
4. Yu.K.Babanskiy "Hozirgi zamon umumiy ta'lim maktabida o'qitish metodlari". O'quv qo'llanma. Toshkent. O'qituvchi, 1990 yil.
5. Иманов Б.Б. Урок Как Фактор Повышения Качества Образования SCIENCE AND WORLD International scientific journal. №7 (83), 2020.
6. Qulmamatova X.A. O'quvchilar tikuvchilik operatsiyalarini bajarishda amaliy topshiriqlardan foydalanishning ahamiyati. Ta'lim, fan va innovatsiya. Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal. ISSN 2181-8274. – Toshkent, 2023. 6-son. –B 529-531.
7. Qulmamatova X.A. O'quvchilar texnologiya fanini o'qitishda amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish uchun topshiriq tanlash // Globalashuv jarayonida innovatsion ta'lim va milliy tarbiya: integratsiyaga xos muammolar, bahslar va yechimlar. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to'plami. –Termiz, -2023.
8. Z.Sattorova, N.Abdusalomova, N.Ahmedova "Texnologiya" Toshkent.. "O'zbekiston" 2019 y. 9-sinf uchun darslik.